

Богиня Макош – символ жіночого начала

Культ Богині Макош, за своїми властивостями та легендами подібний до культів Великих Богинь розповсюджених по всьому світу. А сама символіка даних Богинь вказує на те, що древні люди мали глибокі знання світобудови та їх головною метою життя було духовне становлення. Усі символи і знаки, сакральні письмена, творчі духовні символи того часу є яскравим підтвердженням, нагадуванням майбутнім поколінням про важливість в житті людини його духовного начала.

Ключові слова: Велика Богиня Макош, символ жіночого начала, духовне становлення.

The cult of the Goddess Mokosh, with her properties, symbols and legends is similar to the cults of the great goddess spread throughout the world. These symbols indicate that the ancient people had a deep knowledge of the universe and their main purpose was spiritual growth. All these symbols and signs and sacred writings is a clear confirmation that reminds to future generations the importance of human life his spiritual formation.

Key words: Great Goddess Mokosh, a symbol of feminine spiritual formation.

Чимало древніх культур та етносів у космічних процесах вбачали наявність божественної ідеї, плану створення світу, а також їх реалізації через божественне жіноче начало. Історія людства не випадково розпочалася зі вшанування саме божественного жіночого начала як символу активного творення. Це породило культ Великої Богині у багатьох древніх народів. Вивчаючи історію древніх цивілізацій, знаходимо образ Великої Богині Матері. Варто звернути увагу на те, що незалежно від історичного періоду чи географічної території, всі Богині володіли подібними властивостями, функціями та символами. Їх шанували як таких, що приймали участь в акті створення світу [1,7,10].

У слов'янській міфології, й зокрема українській, також існував культ Богині Матері. У різних регіонах їм надавали різні імена. Це була Берегиня, Небесна Мати, Земля – Матінка, «Володіюча» тайною Праві, Хазяйка переходу, Богиня Долі, Мати Сира Земля, Велика «Пряха». Але найчастіше її називали Макош. У давні часи її уособлювали з силами природи, річок та дощу, землеробством і родючістю, рукоділлям та мистецтвом. Варто враховувати також і той факт, що її шанували саме як Богиню творчого жіночого начала. Її функції являлись відображенням символізму певних духовних знань, понять про духовний світ, що пояснювались за допомогою асоціацій, аналогій процесів видимого матеріального світу. Символ народження був пов'язаний з духовним відродженням людини, символ води і процесів з нею пов'язаних – з духовним світом, а символ рукоділля – з творчою силою божественного творіння і т. п. Також вона вважалась хазяйкою перехрестя між світами. Образ цієї Богині ми зустрічаємо і в артефактах при розкопках Трипільської культури, у народних священних переказах, традиціях, святах, зокрема у «колядках» і веселих новорічно-маланкових переодяганнях. Традиція

створення оберегу ляльки -мотанки також бере свій початок з даного культу.

Шанування Макоші дуже довго існувало серед жінок. У XVI ст. священнослужителі зобов'язані були на сповіді запитати жінку, «чи не ходила до Мокоші». А на Новгородщині культ цієї Богині зберігався аж до XIX ст. [2, 3, 7, 10].

У словах склад «ма» є коренем і позначає стан, що відноситься до материнства. Слово «кіш» по Далю означає «кошик, стан, станицю». Кошик - це півсфера, порожнеча. По суті отримуємо Мати-порожнечу, з якої все народжується і куди після смерті все йде. У цьому – відгомін культу жінки-матері часів матріархату, коли порядкувала серед КОША (в громаді, общині і т. п.) жінка, яку всі називали Матір'ю. Вона лікувала, приймала пологи, визначала обов'язки кожному. Відомо, що Мати КОША була шанованою богинею і у сарматів. Лінгвіст В'ячеслав Іванов і філолог Володимир Топоров щодо етимології імені богині наводять теорію про те, що слово Макош походить від давньослов'янського «mokos», що означає «прядіння» [8]. Дослідниця Гусева порівнює ім'я з санскритським терміном «мокша» - «звільнення». Адже мовою індійців спасіння душі називають «мокша» [4]. Цим же словом вони позначають повне прояснення заслоненого світила при сонячному або місячному затемненні, так як це - кінець затемнення і початок розходження двох світил. Щодо астрономічних аспектів, древні асоціювали культ Макоші з сузір'ям великої ведмедиці, що у давнину називалось Великим Ковшем. Образ Макоші пов'язували як з Місяцем, так і з Венерою. Саме тому днем святкового вшанування цієї Богині була п'ятниця.

Макош – наймогутніша та найзагадковіша богиня слов'янського пантеону. Під час розкопок біля села Костенки, сучасна територія Воронежської області, було знайдено скульптурне зображення слов'янської палеолітичної богині Макош. Йому понад 50 тис. років. (мал.1) На фігурці збереглися написи, що складаються, очевидно, з букв або символів, дуже схожих на літери. Вчені не залишають спроб розшифрувати цей сакральний лист [10,13].

Культ Матері у давнину носив майже універсальний характер. На величезному просторі від Піренеїв до Сибіру: в Індії, Палестині, Фінікії, Шумері й сьогодні знаходять жіночі фігурки, вирізані з каменю або кістки. Такі статуетки називають палеолітичними «Венерами».

Богиня Макош зображена з веретеном в руці, що вказує на її участь у людських долях та й загалом у створенні матеріального світу. Символ веретена був притаманний культу Великої Богині в різноманітних культурах багатьох етносів. У східнороманських племенах існував жіночий міфологічний образ Жоймеріце, яка була покровителькою прялі. Іш-Чель – богиня з міфів майя, зображувалась за ткацьким верстатом та була покровителькою медичних знань та дітонародження. У давньокитайській міфології також є богиня ткаля – Чжі-Нюй. На багатьох християнських іконах, що зображають «Благовіщення», Діва Марія зображена з веретеном (мал. 2).

Отже, навіть в культі «Богородиці» прослідковується давнє коріння. Макош пряде безкінечну пряжу – всепроникаючу енергію світобудови. Пізніше цей образ трансформується в образ Покрови Богородиці [7].

Зв'язок з культом Богородиці прослідковується в символі «адорації»: Богородиця, Богиня Макош, аккадська Богиня Іштар та інші Великі Богині зображені з піднятими вверх руками (мал. 3 – 5).

Досить часто Макош, як і Богородицю, зображали з виставленими долонями, що також символізувало захист, «покрову».

Іноді Макош зображалась з котом (російською мовою «кошка») - той, що стереже кош. Всім відомо, що у давньому Єгипті кіт був священною твариною. У невеликій кількості джерел Макош зображена зі змією у її ніг. У міфах змія пов'язували з образом Всесвіту, з актом творення світу або підтримки Землі [1]. Певні зображення змії в сполученні з людським тілом – це також символ, який на Стародавньому Сході означав рух енергії, пробудження невидимої сили людини. Зображення змія та Богині також знаходимо на гривнях. Гривні-змійовики мають дві сторони. На них бачимо зображення жіночої фігури зі зміями яке сходить до часів Великої Матері, а християнський сюжет до Богоматері (мал. 6.).

Іншою твариною, що асоціювалась з Макошею була корова. Тут прослідковується зв'язок з індійською та єгипетською культурою. Зв'язок з даною твариною пов'язують з тим, що Макош часто зображували з «рогами» на голові. Насправді багато досліджень вказують на те, що це є зображення півмісяця. А сама Богиня уособлює енергію Місяця.

Символ півмісяця є дуже давнім та асоціюється практично з усіма існуючими культами Великих Богинь. Символічний знак півмісяця ріжками вгору був символом людини, яка духовно звільнилася ще за життя [1]. Також він уособлює жіноче начало та є одним з найчастіших символів трипільської культури. Даний символ називається Аллат. Існував культ однойменної древньоарабської та шумерської богині неба та дощу. Найдавніші написи, що містять ім'я Аллат на сафайтському діалекті, відносяться до періоду I - IV ст. н. е. У слов'янській міфології існує легенда про Аллатир камінь, що стоїть в центрі Всесвіту на перехресті всіх доріг. Саме на ньому сидить Макош зі своїми сестрами та плете долю світу та людей [7, 9, 10].

Одним з основних символів Макоші є руна «засіяного поля» (мал.7).

У такому, на перший погляд, простому символі вміщено великий сакральний зміст. Це, відповідно до висновків дослідження А. Нових, косий хрест, що відповідає енергетичній структурі людини. Він вказує на наявність у ній чотирьох енергетичних полів. Сама форма руни є ромбом, що за даними цього ж автора свідчить про духовне просвітлення. Символічним є поділ на клітини з крапками всередині, що саме і символізує засіяне поле [2, 3]. Вчені фізики з Міжнародного руху «АЛЛАТРА» провели глибоке дослідження цього символу. Вони показали, що даний символ існував у багатьох етносах та був притаманний давнім цивілізаціям. Він символізує тканину, з якої твориться вся матерія – «езеоосмічна» решітка. І стосується це найпотаємніших знань квантової фізики [8]. Даний символ знаходимо і на посуді Трипільської доби, і на посуді Тайланду, датованому 4420 – 3400 рр. до н. е. Археологічні розкопки багатьох давніх цивілізацій підтверджують наявність даного символу як на предметах побуту, так і на культових спорудах (барельєфи, фрески, наскальні написи тощо). Прикладом є зображення символу на

одязі богині древнього Єгипту Нут (мал. 8.). Вона була «матір'ю зірок» та «тою, що породжує богів». Символами цієї Богині матері були також корова та півмісяць. Часто вона зображувалась з піднятими руками, будучи «древньоєгипетською Орантою» [6,10].

Культ Богині Макош за своїми властивостями та легендами подібний до культів Великих Богинь, розповсюджених у всьому світі. До вище названих Богинь можна також віднести і єгипетську Богиню Ісиду, тибетську Богиню Лумо, чеченську Нана та інших. А сама символіка даних Богинь вказує на те, що давні люди мали глибокі знання світобудови, а їх головною метою життя було духовне становлення. Їх знання можуть допомогти нам вивчити закони буття та значно розширити світогляд і світосприйняття.

«Для людини Знання ці символи, - стверджує А. Нових, - свідчили про багато що і були тим, чим зараз для нас є відкрита книга, написана зрозумілою мовою. Стародавні написи, залишені на кам'яних блоках, скелях, склепіннях печер, особливо в яких стояли знаки і символи, що вказують на конкретні духовні практики, як правило, були і позначенням місця, де люди займалися цими практиками. Подібні написи мала право робити тільки людина Знання, яка володіла особистим досвідом в подібних практиках. Сьогодні вчені умовно називають таких древніх людей, що залишили наскальні написи, «палеолітичними шаманами». Хотілося б звернути увагу, що до сьогодення збереглися навіть такі місця, де велися записи цілих поколінь і туди приходили навчатися люди протягом тисячоліть ...» [1]. Ці слова змушують задуматися над тим, що протягом багатьох тисячоліть головним сенсом життя людей визначалися не лише боротьба за виживання, а й набуття духовних цінностей, формулювання й зосередження світоглядних орієнтирів. Усі символи і знаки, сакральні письмена, творчі духовні символи того часу є яскравим підтвердженням, нагадуванням майбутнім поколінням про важливість в житті людини його духовного начала.

Джерела та література

1. Новых А. Аллатра. – Киев.: АЛЛАТРА, 2013.
2. Бурдо Н. Б., Відейко М. Ю. Трипільська культура. Спогади про золотий вік. — Харків: Фоліо, 2007.
3. Бурдо Н.Б. Сакральний світ трипільської цивілізації. – К.: Наш Час, 2008.
4. Даль В.И. Толковый словарь русского языка. – М., 2003.
5. Енциклопедія Трипільської цивілізації, К.:Укрполіграфмедіа, 2004, т. І-ІІ.
6. Женщина в мифах и легендах: Энциклопедический словарь. – Ташкент: Гл. редакция энциклопедий, 1992.
7. Иванов В.В., Топоров В. Н. К реконструкции Мокоши как женского персонажа в славянской версии основного мифа//Балто-славянские исследования. 1982. М.: Наука, 1983.
8. Исконая физика Аллатра / доклад. – К, 2015.
9. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики і літературознавства. – К, 1994.
10. Мифологический словарь / Гл.ред. Е.М. Мелетинский - М.:Советская энциклопедия, 1990 г.
11. Пастернак Я. Археологія України. – Торонто, 1961.
12. Толочко П. П. Давня історія України, Кн. 1. — К, 1994.

13. Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. – М, 1987.

Мал. 1. Палеолітична "Венера" – Макоша

Мал. 5. Богиня Іштар. 1800 – 1750 рр. до н.е

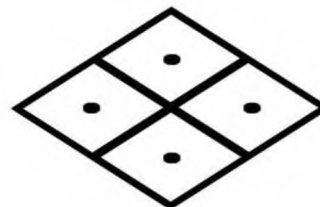
Іл. 2. Благовіщення», мозаїки на двох стовпах Софії Київської

Мал. 6. Гривня – змієвик, XIII ст.

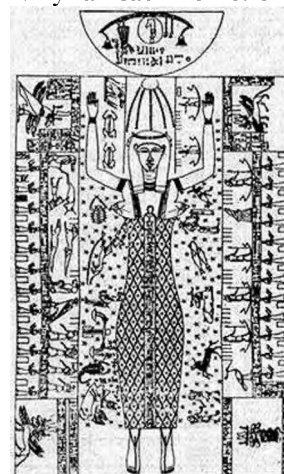
Мал. 3. Оранта. Софія Київська

Мал. 7. Руна «засіяне поле»

Мал. 4. Вишивка – оберіг Макош

Мал. 8. Зображення Богині Нут, 4300 – 2150 рр. до н. е.